

Innhold

Forord til 5. utgave	9
---------------------------------------	---

DEL 1 PUBLIKUM, BRUKERE OG MEDIENE

Identitet: mediene og vår selvforståelse	13
Mediene og verden omkring oss	13
Sosialisering.	14
Identitetsbegrepet	15
Henger vi på greip?	19
Identitet, representasjon, politikk	20
Identifikasjonsformer.	23
Ungdommen og de eviggrønne	27
Vi er (også) samfunnsmedlemmer	32
Mediene tilbyr identitetsstyrkende orden og terapi	33
Sosiale medier: Privat og offentlig på samme tid – konstant på kafé?	37
Fjernsynets globale fellesskap – og Internettets.	39
Påvirkning: mediernes makt og publikums egenvilje	44
Er all medieforskning påvirkningsforskning?	44
Humanistiske påvirkningsteorier	45
Gammel og ny påvirkningsforskning – og aktuell voldsdebatt	49
Den enkle fortellingen om forskning på mediernes makt	55
Bakgrunn: mekanistisk psykologi og massesamfunnsteori	56
Ikke bare «injeksjonsforskning» før 1940.	59
Utviklingen etter 1940: tostegshypotesen og bruksforskningen	61
Positivismestriden og samfunnsvitenskapelig medieforskning	64
Utviklingen mot medievitenskap i litteraturvitenskapen	66
Birminghamskolen – «britiske kulturstudier» og publikums motstand	67
Status	70
Forskjeller: sosiale skiller, livsstil og smak	72
Smak og behag	72
Differensiering og hierarkier	73

Habitus og sosiale felt	76
Kapitalformer og det sosiale rommet	78
Livsstiler	82
Smaksbegrepet i estetisk filosofi	85
Ren og barbarisk smak.	91
Smak og livsstil i praksis: Om sekstiåttene – og dagens studenter . . .	93
Livsstiler i markedsforskning	96
Kulturell kapital og «ren» smak – en fordel?	100
«Høy» og «lav» kultur i historisk perspektiv	102
Eliten er ikke som før	104
Diskusjonen om kvalitetsforskjeller	106

DEL 2 PERSPEKTIVER PÅ MEDIENES TEKSTER

Semiotikk: tegn, koder og kulturer	113
Jernbanemodellen for kommunikasjon	113
Hverdagens kulturkompetanse: tegn og koder	114
Forholdet mellom tegnenes uttrykk og innhold: vilkårlighet og motivasjon	115
Betydningens to trinn: denotasjon og konnotasjon	117
6 Betydningens variasjoner: konnotasjonskoder og kulturelle forskjeller	118
Tegnene og det de viser til: språket som system av forskjeller	119
Tegnbegrepet hos Peirce.	121
Peirces tre tegntyper – og en diskusjon om fotografi og virkelighet . .	123
Kodeskift og koder som avgrenser tegnsystemer.	125
Genrer som koder – historiske og teoretiske genrer	127
Syntagmer og paradigmer	129
Bilde og verbaltekst – avløsning og forankring.	132
Semiotikk og tolkning.	135
 Hermeneutikk: tolkning og forståelse	 139
Publikums synsvinkel	139
Hermeneutikk og forskning.	140
Den hermeneutiske sirkelen.	143
Hermeneutisk selvrefleksjon	144
Fremmed mann gjør så godt han kan: et eksempel på tolkning	145
Tolkningsstrategier	150
Melodrama som genre og forståelsesmåte	153
Hermeneutikken som kritisk perspektiv	156

Retorikk: språkbruk, situasjon, hensikt	161
Semiotikk, hermeneutikk, retorikk	161
Retorikkens felt – fra antikken til «poststrukturalismen»	161
Det retoriske arbeidet	166
Overtalelsesmidler	169
Nyjournalistikken som retorisk praksis	172
Talesituasjonen i fjernsynets nyhetssendinger og andre program	174
Utsmykning	177
Metafor, metonymi og andre innholdsfigurer	179
To prosesser i språket.	183
Hår og sjel: en retorisk reklameanalyse	185
Narratologi: fortellingens former og funksjoner	193
En liten forteller	194
Nyheter og andre ikke-fiktive fortellinger	196
Fortellingen som kulturell grunnform	197
Fortellingens to plan: subjett og fabula.	199
Historie og diskurs	203
Aktører, aktanter og tema	204
Narrativ kommunikasjon: De(n) som forteller – og oss	206
Fortellerforhold i film og fjernsyn	211
Fjernsynets forløpsstrukturer: flow, program og segmenter	213
Såpeopera som narrativ form	217
Hypertekst	220
Ryktene om «fortellingens død».	222

DEL 3 PRODUKSJON OG RAMMEVILKÅR

Offentlighet og demokrati: idealer og realiteter	231
Det offentlige rommet.	231
Den klassiske offentligheten	233
Offentlighet og demokratiforståelser	236
Offentlighetens strukturforandring – og fenomenet «tabloidisering»	239
Intimitetstyranniet	243
Deloffentligheter og leiöffentligheter	246
Statens ansvar for offentlighetens infrastruktur	248
Reguleringsfrie mediemarkeder – gir det fri offentlig kommunikasjon?	256
Statlige innskrenkninger av offentlighet og informasjonsfrihet.	262

Pressetikk som forsvar av offentligheten	265
Offentlighetens genresystem	270
Offentligheten, det nasjonale og internasjonaliseringssprosessene	272

Kringkastingsmediene – og Internett: teknologi, samfunn

og politikk	276
Offentlighetens sentrum	276
Teknologihistorie er sosial- og kulturhistorie	280
Internett: fra militært redskap til kommunikasjonsrevolusjon	281
Radio- og fjernsynsteknologiens framvekst	286
Etableringen av kringkasting som teknologiens sosiale form	288
Moderniseringsprosesser, kringkasting og Internett	291
Kringkasting og demokrati	293
Kommersiell kringkasting: det amerikanske fjernsynssystemet	295
Amerikansk kommersialisme og europeisk allmennkringkasting – en sammenligning	298
Offentlig regulering av kringkasting	301
Kabler, satellitter, digitalisering: Er kringkastingstiden forbi?	304

Produksjon: sammenhenger og makt 312

8

Fra skriving til lesestoff	312
Produksjonens makt og ansvar	313
Kreativiteten og dens begrensninger	315
Litteraturproduksjon	319
Jakten på filmens Kunstner	322
Europeisk filmkunst og Hollywoods kulturindustri	324
Produksjon av tv-fiksjon	326
Kollektive produkter, flerstemmighet og forestillinger om publikum	331
Digitalisering av medieproduksjonen – noen konsekvenser	332
Strukturer og aktører i journalistikkforskningen	335
Medieproduksjon og samfunnsmessig makt	337

Bibliografi 340

Register 351

Forord til 5. utgave

I forordet til første utgave av denne boka sto det at «hadde jeg ikke satt strek, hadde jeg vel skrevet ennå». Vel, over 16 år seinere kan jeg slå fast at det gjør jeg altså – jeg skriver ennå. Dette er 5. utgave av boka, som i mellomtiden også har kommet på svensk, engelsk, dansk og ungarsk.

Utviklingen har vært rask og, på noen områder, nesten dramatisk i disse årene. Følgelig har det vært nødvendig, i de foregående revisjonene som i denne, å legge inn nye fakta, skrive inn noen nye avsnitt, skifte ut noen eksempler, endre noen formuleringer. Digitaliseringen av alle medier har endret mye, og mange nye fenomener har kommet til. Men grunnleggende forhold er mer stabile, og de grunnleggende perspektivene i forskningen langt på vei de samme. Derfor er også det meste av innholdet i boka som før.

Slik er det gjerne med historiske endringer, på medieområdet og ellers: Det nye vokser fram i innfløkte sammenhenger med det gamle. Grunnleggende forhold endres mye langsommere enn det som gjerne er mer synlig, og mange gamle fenomener og forhold varer tilnærmet evig. Det er lenge siden de egyptiske pyramidene ble bygd, men noen av dem står der fortsatt; det er lenge siden de store verdensreligionene ble til, men de dyrkes fortsatt. Tusener av år etter de første organiserte teaterforestillinger spilles det fortsatt teater over hele verden; mer enn fem hundre og femti år etter Gutenbergs epokegjørende oppfinnelse trykkes det fortsatt bøker. Mens vi nærmer oss tohundreårsjubileet for det første fotografiet (som ble til i 1826), produseres det fortsatt fotografiske stillbilder i enorme antall. Kinofilmen som ble til i 1896 er fortsatt i live; radioen nærmer seg hundreårsjubileet og er sprekere enn på lenge. Fjernsynet har passert åtti år og gjør fortsatt alle digitale profeters spådommer om dets død til skamme. Dette betyr selvfølgelig ikke at alle disse mediene er som før, verken i former, innhold eller bruk. De fungerer nå oftere i nære forbindelser med andre medier, gamle og nye – konkret kan en tenke på hvordan radio, fjernsyn, Internett og mobiltelefoner koples sammen. Sistnevnte håndterer alle de tre foregående pluss telefonsamtaler, SMS og MMS, og er med sine kommunikasjonsmuligheter også et medium for kommunikasjon mellom andre medier og deres brukere eller publikum. Med for eksempel smarttelefonen kan man dessuten rett som det er opptre som produsent av medieinnhold selv. Hvis man vil da, og har lært seg hvordan.

Alt dette skal det handle om i det følgende, og mer til. Håpet er at boka fortsatt gir leserne noen kunnskaper og perspektiver de ikke hadde fra før. Gjerne noen aha-opplevelser også, ut fra egne erfaringer med det jeg skriver om. Og innimellom, kanskje: en dæsj humor.

Bergen, juli 2015

Jostein Gripsrud